

ΦΟΡΟΣ, *Tribut to Benjamin Meritt*, J. J. Augustin Publisher, Locus Valley, New York 1974, σελ. 187, πίν. XXVII.

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 75 ἐτῶν ἡλικίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Benjamin Dean Meritt (31 Μαρτίου 1974) ἐξεδόθη ἀναμνηστικός τόμος ὑπὸ μαθητῶν καὶ φίλων του. Ὁ τίτλος τοῦ τόμου τούτου, *Φόρος*, ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τὴν σημασίαν τῆς προσφορᾶς, ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἀντικειμένου τοῦ βασικωτέρου ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ κ. καθηγητοῦ, τοῦ φόρου δηλαδή τὸν ὁποῖον κατέβαλλον κατ' ἔτος αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ ἔτους 454/3 μέχρι τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων, ἅτινα ἀντικατέστησαν τὴν μέχρι τότε συμβολὴν εἰς ἔμφυχον ὑλικὸν καὶ πλοῖα, ἀπεσκοπεῖτο, ὡς γνωστόν, ἡ παρασκευὴ καὶ συντήρησις ἐτοιμοπολέμου στρατοῦ καὶ στόλου, ἵνα ἀποκρουσθῇ τυχὸν νέα ἐπιδρομὴ ἐξ Ἀσίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ τιμώμενος εἶναι μέλος Ἀκαδημιῶν καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ πλειόνων πανεπιστημιῶν, ἐν οἷς καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ. Διετέλεσε μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1920—1922 καὶ ἐδίδαξεν εἰς Πανεπιστήμια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων Χωρῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ θέσις, ἣν διετήρησεν ἐπὶ μακρόν, ἀπὸ τοῦ 1935—1951, ἦτο ἡ τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ περιωνύμῳ Institute for Advanced Study τοῦ Princeton ἐν Νέᾳ Ἰερσέη, ὡς προϊστάμενος τοῦ τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφικῆς. Ἐκεῖ συνεκέντρωσεν ἔκτυπα ἐπιγραφῶν, κυρίως ἐξ Ἀττικῆς, ἅτινα συνεβουλεύοντο οἱ ἐν Ἀμερικῇ περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν ἀσχολούμενοι ἐπιστήμονες. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Κατοχῆς, τὸ ἔκτυπὸν τῶν ὁμῶς διεσώθη εἰς τὴν Συλλογὴν ἐκτύπων τοῦ Princeton. Ἐκεῖ κατήρτισε καὶ θαυμασίαν σχετικὴν Βιβλιοθήκην, ὥστε εἰς τὴν γωνίαν αὐτῆν τῆς χώρας τοῦ νέου Κόσμου, οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιγραφικὴν καὶ Ἱστορίαν, νὰ ἔχωσιν εἰς τὴν διάθεσίν των πλήρη τὰ μέσα ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.

Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ ἐνδιέτρεψε κυρίως εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Ἐπιγραφῶν τῶν Ἀθηνῶν. Δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ, ὅτι εἶναι ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν Ἀθηναϊολόγων. Εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν *Hesperia*, εἰς τὸ ὁποῖον δημοσιεῦνται ἐξακολουθητικῶς ἀπὸ τοῦ 1932 τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς, εἶναι πολυσέλιδος ἡ κατ' ἔτος συμβολὴ τοῦ κ. Meritt. Αἱ μελέται του αὐταὶ ἀφορῶν κυρίως εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνευρίσκονται κατὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἐκ παραλλήλου πρὸς πληθὺν μελετῶν του εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἐν οἷς καὶ τὴν Ἀρχ. Ἐφημερίδα, εἶναι συγγραφεὺς συνθετικῶν ἔργων ἀφορώντων κυρίως εἰς τὸ ἄττικὸν ἡμερολόγιον, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι :

The Athenian Calendar in the Fifth Century, 1928. Διὰ τούτου κατεδείχθη, ὅτι παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἦτο ἐν χρήσει ἡλιακὸν ἔτος, συνιστάμενον ἐκ 365¹/₄ ἡμερῶν κατὰ προσέγγισιν, διὰ τε τὸ βουλευτικὸν καὶ τὸ ἐπίσημον ἡμερολόγιόν των.

Athenian Financial Documents of the Fifth Century, 1932. Εἰς τοῦτο ἐξετάζονται αἱ κρατικαὶ δαπάναι (ἐν αἷς αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸν σαμιακὸν πόλεμον, εἰς τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντοστοῦ ἀγάλμα τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου, ὡς καὶ εἰς ἐκεῖνο τῆς Προμάχου) τῶν ἐτῶν 418—415 καὶ 410—406. Τοῦ μέρους, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὰς κρατικὰς δαπάνας τοῦ ἔτους 407/6 δημοσιεύεται νεωτέρα ἐπεξεργασία ἐν *Mélanges G. Daux*.

The Athenian Assessment of 425 B. C. (μετὰ τοῦ Allen B. West), 1934. Τὰ ἀπειράριθμα ἐνεπίγραφα τεμάχια μαρμάρου τῆς στήλης, ἐφ' ἧς ἦτο ἀναγεγραμ-

μένον τὸ ψήφισμα τῆς φορολογικῆς ἀνακατατάξεως, συνεκολλήθησαν (καὶ συνεπληρώθησαν μὲ γύψον ὑπάρχοντα κενὰ) εἰς τὴν ἦν ἔδει θέσιν ἕκαστον, οὕτω δὲ ἀπετελέσθη συνεχῆς κείμενον τοῦτου. Ἡ ἀνακατάταξις αὕτη ἦτο μία ἔντονος προσπάθεια τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐπεκτάσεως τῆς ἡγεμονίας των. Πολλὰί πόλεις τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου, μέχρι τότε ἀφορολόγητοι, περιελήφθησαν ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰς τοὺς καταλόγους τῶν τελουσῶν φόρον.

Epigraphica Attica, 1940. Εἶναι ἐγχειρίδιον μὲ ὀδηγίαν διὰ τὴν μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν, τὰ προβλήματα ἀναγνώσεως καὶ συμπληρώσεως τούτων.

The Chronology of Hellenistic Athens (μετὰ τοῦ κ. W. K. Pritchett), 1940. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου ὑπάρχει τὸ μνημειῶδες ἔργον τοῦ W. S. Ferguson. Εἰς τὸ βιβλίον τῶν Meritt - Pritchett καταχωρίζονται αἱ σπουδαιότεραι τῶν σχετικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθὴν χρονολόγησιν των, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ ἡμερολόγιον τῶν φυλῶν Ἀντιγονίδος καὶ Δημητριάδος ἐν ἔτει 307/6 μέχρι τέλους τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος.

The Athenian Tribute Lists, 1939—1953 (μετὰ τῶν H. T. Wade - Gery καὶ M. F. Mc Gregor). Εἰς τοὺς 4 τόμους τοῦτου ἔχουν καταχωρισθῆ αἱ ἐπιγραφικαὶ μαρτυρίαι αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸν φόρον, ὃν κατέβαλλον αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Περιέχονται ὡσαύτως ἐν αὐτοῖς ὑπομνήματα περὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 476—404 π. Χ.

The Athenian Year, 1961. Εἰς τοῦτο μὲ δεδομένα τὰ σχόλια εἰς Ἀριστοφάνην καὶ σχετικὰς ἐπιγραφὰς (πολλὰί τῶν ὁποίων εὐρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς) παρακολουθεῖται ἡ ἱστορία τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμερολογίου καὶ ἡ σχέσις του πρὸς τὸ βουλευτικὸν ἡμερολόγιον, ἀφ' ἧς ἀπὸ τοῦ ἔτους 407 ἐγένετο ἡ χρονικὴ ἐξίσωσις ἀμφοτέρων. Νεώτερα σχετικὰ πορίσματα ἐξετέθησαν εἰς μελέτας του ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1968 καὶ 1973.

The Chronology of the Peloponnesian War. Ἐν τούτῳ ὑποβληθέντι εἰς τὴν American Philosophical Society ἐν ἔτει 1970 καὶ δημοσιευθέντι ἐν Proceedings 1871 ἐπιχειρεῖται διὰ τῆς ἐκ παραλλήλου μελέτης τῶν σχετικῶν ἐπιγραφικῶν κειμένων ἀφ' ἐνός καὶ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως ἀφ' ἑτέρου (κυρίως τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους) νὰ ἐντοπισθῶσιν ἐν χρονικῇ ἀλληλουχίᾳ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 433—404 καὶ ἀποδοθῆ ἕκαστοτε τὸ ἀντίστοιχον ἔτος τῆς ἀττικῆς χρονολογήσεως εἰς τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.

The Athenian Councillors (μετὰ τοῦ John S. Traill), 1974, ὡς ὁ 15ος τόμος τῆς σειρᾶς «The Athenian Agora». Ἀναδημοσιεύονται ἐν τούτῳ, ὑπὸ τύπον Corpus, αἱ τιμητικαὶ ἐπιγραφᾶς αἱ ἀφορῶσαι εἰς τοὺς Ἀθηναίους βουλευτάς. Τὰ κείμενα τούτων ἐμελετήθησαν ἐκ νέου, ἐπηνέχθησαν παρατηρήσεις καὶ ἐτροποποιήθησαν ἱστορικὰ καὶ προσωπογραφικὰ δεδομένα. Σημαντικὸν τμήμα τοῦ βιβλίου καταλαμβάνει ὁ προσωπογραφικὸς Index. Ἐκαστον τῶν χιλιάδων ὀνομάτων συνοδεύεται ὑπὸ βραχέος βιογραφικοῦ σημειώματος. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ γίνονται ἀναδρομαὶ εἰς θέματα τοῦ ἀττικῶ ἡμερολογίου τῆς μέχρι τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος περιόδου.

Δὲν εἶναι ὅμως ἐρευνητῆς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιογνωσίας μόνον· εἶναι λάτρις καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ φίλος τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους συχνάκις ἐπισκέπτεται διατρίβων ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ χώρᾳ. Εἶναι γνωστὸν ὅπόσον ἐβλήθησε τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν διακραῦντος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Στιγμαὶ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως διὰ τοῦτον εἶναι ἡ κατ' ἔτος εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐκφώνησις τοῦ πανηγυρικοῦ ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν ἑορτῇ ἐνώπιον τῶν συνηγμένων Ἑλληνο-αμερικανῶν τῆς Νέας Ἰερσέης ἐν τῇ φιλοξένῳ οἰκίᾳ τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῆς κυρίας Spitzer εἰς τὸ Princeton, ὡς καὶ αἱ ὀμιλίαι του εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐγγυτέρας ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Trenton.

Ὁ Φόρος σύγκειται ἐξ 187 σελίδων καὶ XXVII πινάκων ἐν τέλει τούτων. Αἱ

πραγματεῖαι ἐταξινομήθησαν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν σειρὰν ἣν ἔχει τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ ἀλφάβητον. Οὕτω μετὰ τὸν Πρόλογον καὶ τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα ἐξ ὀκτὼ σελίδων, ἐν αἷς ἀναγράφονται οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων καὶ μελετῶν του, ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Andrewes, ἐπιτάσσεται δὲ τοῦ τόμου ἐκείνη τοῦ Wycherly.

Μὲ τὴν ὄλην φροντίδα τῆς δημοσιεύσεως εἶχον ἐπιφορτισθῆ οἱ καθηγηταὶ Donald Bradeen, τοῦ Πανεπιστημίου Cincinnati καὶ Malcolm Mc Gregor, τοῦ Πανεπιστημίου British Columbia τοῦ Καναδᾶ. Ὁ πρῶτος τούτων, νέος ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν καλυτέρων Ἐπιγραφικῶν, ἀπεβίωσεν ἐν τῷ μεταξῷ.

Ὁ τόμος εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν, πλὴν τριῶν μελετῶν, ἀπετελέσθη ἐκ τῶν πραγματειῶν 26 ἐπιστημῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον Πανεπιστημιακῶν διδασκάλων, ἀσχολουμένων περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιογνωσίαν, ὡς τῶν: *A. Andrewes*, the Survival of Solon's Axones: *G. Daux*, Notes d'Epigraphie Attique: *D. Geagan*, Ordo Areopagitarum Atheniensium: *M. Guarducci*, L'Offerta di Xenokrateia nel santuario di Cefiso al Falero: *M. Jameson*, A Treasury of Athena in the Argolid: *M. Mitsos*, Some Lists of Athenial Ephebes: *W. Peek*, Epigramme von der Agora: *D. Peppas-Delmousou*, Three Inscriptions from the Epigraphical Museum: *A. Raubitschek*, Kolieis: *E. Vanderpool*, The Date of the Pre-Persian City-Wall of Athens: *A. G. Woodhead*, West's Panel of Ship-Payers κ.λ.π.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ Θ. ΜΙΤΣΟΣ

* * *

ARG. PETRONOTIS, **Zum Problem der Bauzeichnungen bei der Griechen**, Athen 1972, S. 63.

Ὁ Ἀργύρης Πετρονώτης ἀρχιτέκτων ἐγένετο διδάκτωρ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ Τεχνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου κατὰ τὸ 1968 ὑποβαλὼν τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χαράξεις κατασκευῶν εἰς τὴν θεμελίωσιν Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ κλασσικὴν ἐποχὴν» πραγματείαν. Εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν πραγματείαν, συντεταγμένην εἰς τὴν γερμανικὴν διευρύνει τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς ἐξετάζων γενικώτερον τὰς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σχεδιάσεις οἰκοδομημάτων. Ὡς προμετωπίδα τῆς πραγματείας τοποθετεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν ῥῆσιν τοῦ Πλάτωνος (ἐν γερμανικῇ μεταφράσει): λάβωμεν δὲ ὡς ὅ,τι περ ἂν Ἑλληνας βαρβάρων παραλάβωσι, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται (Ἐπινομίς 987 e).

Διὰ τὰ Βαβυλωνιακὰ οἰκοδομήματα, τῆς ἐποχῆς 2000 ἐτῶν π. Χ. περίπου, ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τὴν ὑπαρξίν σχεδιάσεων ἐπὶ πλίνθων, ἐν ᾧ διὰ τὰ Αἰγυπτιακὰ οἰκοδομήματα δὲν διεσώθησαν στοιχεῖα σχεδιάσεως αὐτῶν. Ὁ Wolf ὑποστηρίζει (Anm. 28) ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τὸ 2660—2590 π. Χ. προσδιώριζον κατὰ τὰς σχεδιάσεις τῶν σημεία ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου διὰ τῆς γεωμετρίας τῶν συντεταγμένων. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ὑπερβολικὴ, ἀφοῦ ἡ γεωμετρία τῶν συντεταγμένων ἀνεκαλύφθη περὶ τὸ 1580 μ. Χ. Συνήθως ἀκούομεν, λέγει ὁ συγγραφεὺς, νὰ γίνεταί λόγος περὶ «ὑπογραφῶν» οἰκοδομημάτων Ἑλληνικῶν. Ὁ ὄρος οὗτος σημαίνει σχεδιάσιν, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (504 d), ὅπου γράφεται: «καὶ αὐτῶν τούτων οὐχ' ὑπογραφὴν δεῖ ὡσπερ νῦν θεάσασθαι ἀλλὰ τὴν τελεωτάτην ἀπεργασίαν μὴ παριέναι». Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἀντίληψεως αὐτῆς ἄς ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσωμεν καὶ συναφῆ ῥῆσιν τοῦ Αἰσχύλου (Χοηφόροι 209): ἀπτέρναι τειόντων θ' ὑπογραφαὶ μετρούμεναι εἰς ταῦτ' συμβαίνουσι τοῖς ἔμοις στί-